

ANÀLISI

Secularització o retorn de l'espiritualitat?

JOSEP OTÓN

A la Nit de Santa Llúcia de l'any 2011, vaig rebre el premi d'assaig Joan Maragall, guardó que atorga la Fundació Joan Maragall (FJM) als treballs dedicats al diàleg entre el cristianisme i la cultura. El tema era *El reencantament postmodern* (publicat per l'editorial Cruïlla-FJM el 2012 i traduït al castellà per l'editorial PPC el 2014), una aproximació a les noves tendències religioses.

El punt de partida era el concepte “desencantament del món”, de Max Weber, una manera de descriure el procés de secularització i la pèrdua de rellevància del fet religiós pels avenços de la modernitat. Ara bé, sembla que l'ambient postmodern resulta propici per a la recuperació de l'espiritualitat. Un fenomen que alguns han identificat com “el retorn del sagrat” i que, responenent a Weber, es podria denominar com el “reencantament del món”.

Des de finals del segle XX i començaments del XXI, el fenomen es concretava, sobretot, en un fort interès per les espiritualitats orientals i en el sorgiment dels fonamentalismes dins del marc de les confessions tradicionals. També, en el meu treball, indicava la preocupació d'alguns intel·lectuals per la transcendència i la presència d'elements d'origen religiós inserits en la cultura contemporània. Ara bé, res no feia pensar en un ressorgiment del catolicisme o, més ben dit, de l'espiritualitat catòlica.

RETORN DE LA RELIGIÓ A L'ESPAI PÚBLIC

En canvi, des de fa uns mesos, els mitjans s'estan fent ressò d'aquest

retorn de la religió a l'espai públic. Fins i tot el president de la Conferència Episcopal Espanyola, Mons. Luis Argüello, hi va fer referència en el seu discurs inaugural de la CXXVIII Assemblée Plenària.

L'àlbum *Lux*, de Rosalía, la pel·lícula *Los domingos*, el creixement dels grups catòlics que fomenten l'impacte emocional de la fe, la participació de Dani Alves a les esglésies pentecostals que s'estan expandint a casa nostra, el testimoni de l'actor Jaime Lorente...

Alguns interpreten aquests fets com una moda que trivialitza la religió i que aviat passarà, o bé els relacionen amb l'onada ultraconservadora que inunda el panorama polític internacional.

Voldria apuntar algunes idees per enriquir aquest debat. El 2017, Rosalía ja va publicar un vídeo titulat *Aunque es de noche*, dedicat al poema de sant Joan de la Creu. I durant el confinament ens convidava, a través de les xarxes, a resar el Parnostre. El vídeo de la seva cançó *Berghain* evoca clarament escenes i continguts de la pel·lícula *Tres colors: Blau*, del director polonès Krzysztof Kieslowski, tota una declaració de principis.

La cita de Simone Weil present al CD *L'amor no és consol, és llum* prové d'una reflexió de la filòsofa francesa sobre la creu escrita en plena eclosió del deliri totalitari. Tot al·ludint a la paràbola del bon samarità, convida a cercar l'amor de Déu i la bellesa del món més enllà de l'escàndol del patiment. Kieslowski i Weil són dos prestigiosos intel·lectuals marcats per una fe viscuda de manera particular.

Aquesta irrupció de l'univers semàntic de la religió en la cultura i en

“Ens trobem davant d'un nou paradigma religiós que incultura la fe en els paràmetres de la societat postmoderna”

Flickr / Brett Jordan

Portada de l'àlbum "Lux", de Rosalía.

els mitjans coincideix, certament, amb l'expansió de cert radicalisme de caire conservador. Però el "reen-cantament" és un fenomen transversal que afecta diversos àmbits de la societat.

Recentment, el filòsof Byung-Chul Han, premi Princesa d'Astúries, ha publicat el llibre *Sobre Déu. Pensar amb Simone Weil*. Un altre exemple de l'interès que suscita l'experiència espiritual d'aquesta autora francesa.

Recordem, també, l'èxit de la sèrie *La mesías*. Amb aquest treball dels Javis, basat en un cas real, es mostra la cara més grotesca i delirant de la religió. Ara bé, qui ha estat capaç d'aguantar la crítica corrosiva manifestada en els diferents episodis ha pogut descobrir en el desenllaç la recerca d'una espiritualitat autèntica, alliberada d'imposicions i d'estereotips.

Un altre exemple és el llibre *El príncipe y la muerte*, escrit per Daniel Vázquez Sallés, fill de Manuel

Vázquez Montalbán i d'Anna Sallés. L'autor, que es considera un fals ateu, descriu l'anhel de transcendència que ha viscut arran de la malaltia i de la mort del seu fill Marc.

Així mateix, Javier Cercas, autor del llibre *El loco de Dios en el fin del mundo*, s'identifica amb el boig de la llanterna de Nietzsche que, lluny d'estar eufòric per la mort de Déu, està desolat perquè si Déu no existeix res no té sentit i la base de la nostra civilització s'enfonsa. L'autor s'emmiralla en aquest boig sense Déu, perquè confessa que tenir fe, de la manera com la sentia la seva mare, ha de ser al·lucinant.

ANHEL DE TRANSCENDÈNCIA

La secularització no ha fet desaparèixer la religió, però segurament l'ha transformada. Tot i l'arraconament de les qüestions religioses en molts àmbits de la societat, l'anhel de transcendència continua viu en mol-

tes persones que cerquen l'experiència espiritual. Ara bé, en aquest nou context, les religions convencionals han perdut el monopoli de la gestió de les creences. La globalització ha permès que la fe no sigui una qüestió territorial, vinculada a la comunitat local, sinó oberta a les formes de viure la religió arreu del planeta. Com a conseqüència de la crisi dels mecanismes tradicionals de transmissió dels continguts religiosos, són molts els que cerquen una fe més vivencial, un coneixement més personal de Déu, que impliqui tota la personalitat, incloses les emocions. I, finalment, sovint aquesta fe més íntima s'expressa i s'alimenta en el nou areòpag, les xarxes socials, la cultura digital.

No es tracta, doncs, del dilema entre secularització o retorn de l'espiritualitat. Segurament ens trobem davant d'un nou paradigma religiós que incultura la fe en els paràmetres de la societat postmoderna. Tot un repte. ■